

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

10. Шлапак Ю. Вища освіта для безробітного: кого навчає Україна / Юрій Шлапак // *Forbs.ua.* – № від 20 серпня 2015.

References

1. Bodrov V.H., Shepet'ko R.I. (2014) *Strukturna polityka v umovakh zahostrennyia mizhnarodnoyi konkurenciï [Structural policy in the face of the deteriorating international competition]: Vol. 2 (21) (pp. 79-98) [in Ukrainian].*

2. Vlasyuk V. (2015) *Nova model' ekonomiky cherez rekonstruktsiïu infrastruktury [The new model of economy through infrastructure rehabilitation]. Dzerkalo tyzhnya: #15 vid 24 kvitnya 2015. [in Ukrainian].*

3. Verner Hooyer (2015) «*V Ukraini, yak i bud'-de, kistyakom maybut'oyi ekonomiky ye малы i seredniy biznes*» ["*In Ukraine, as elsewhere, the future backbone of the economy is small and medium business*"]. *Ukrayins'kyi tyzhden': # 21 (393) vid 29.05-4.06.2015. (pp. 14-15). [in Ukrainian].*

4. Miklosh I. (2015) «*Vymohy MVB neobkhidni, ale nedostati*» ["*The requirements of the IMF are necessary but not*

sufficient"]. *Ukrayins'kyi tyzhden': #8 (380). 27.02 – 5.03. 2015 (pp. 12-13). [in Ukrainian].*

5. *Statystychnyy shchorichnyk Ukrainy za 2013 rik. DSSU.*

6. *Vikipediya: ekonomichna polityka / Osnovni vydy ekonomichnoyi polityky [Elektronnyy resurs]. – Access: http://uk.wikipedia.org/wiki/Ekonomichna_polityka*

7. Shvayka L.A. (2006) *Derzhavne rehulyuvannya ekonomiky [State regulation of Economy]: K. : Znannya. [in Ukrainian].*

8. Zablots'kyi B. F. (2009) *Natsional'na ekonomika [National economy]. L'viv: Novyyi svit-2000. [in Ukrainian].*

9. Lanovyy V. (2015) *Anatomiya kryzy ukrayins'koyi ekonomiky [Anatomy of a crisis Ukrainian economy]. Ekonomichna pravda. 16 chervnya 2015 r. [in Ukrainian].*

10. Shlapak Yu. (2015) *Vyshcha osvita dlya bezrobitnoho: koho navchaye Ukrainy [Higher education for the unemployed, which teaches Ukraine]. Forbs.ua.: # vid 20 serpnia 2015. [in Ukrainian].*

УДК 330.341.4:339.564

І. Ф. Ясіновська

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання

Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

С. Д. Смолінська

кандидат економічних наук,

доцент кафедри фінансів суб'єктів господарювання

Львівського національного університету імені Івана Франка, м. Львів

СТРУКТУРА УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ЕКСПОРТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню актуальних проблем розвитку зовнішньої торгівлі України, зокрема українського експорту. Здійснено аналіз обсягів та структури експорту товарів та послуг у динаміці. Визначено основні перепони розширення експортної діяльності підприємств-резидентів та запропоновано напрями вдосконалення експортної політики України.

Ключові слова: міжнародна торгівля, експорт, імпорт, зовнішньоторгівельні операції, експортна політика, експортний потенціал.

Yasinovska I., Smolinska S. STRUCTURE OF UKRAINIAN EXPORTS AND OPTIMIZATION OF EXPORT POLICY OF UKRAINE

The article is dedicated to the actual problems of development of foreign trade of Ukraine, including Ukrainian exports. The volume and structure of exports of goods and services in dynamics is analyzed. The main obstacles of expansion of resident enterprises export activity are defined and ways of improvement of Ukraine's export policy are suggested.

Keywords: international trade, export, import, foreign trade operations, export policy, export potential.

В сучасних умовах вагомим чинником ефективного функціонування національної економіки будь-якої держави є розвиток зовнішньої торгівлі. Розвиток стійкої господарської системи відкритої для зовнішнього світу сприятиме модернізації економіки України, залученню іноземних інвестицій, новітніх технологій, нарощуванню обсягів експорту на світових ринках, зростанню частки України в світовій торгівлі.

Найважливішою характеристикою економічної потужності держави є її експортний потенціал, який відповідно до умов середовища забезпечує здатність

країни проявляти на світовому ринку свої конкурентні переваги. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експортної, впливає на стан платіжного балансу країни, розвиток економіки держави, добробут населення.

Проблеми розвитку зовнішньої торгівлі України, зокрема її експорту, різносторонньо висвітлюють у своїх наукових працях Д. Ю. Венцковський, Б. П. Дмитрук, Ю. І. Євдокимова, С. П. Івашук, Т. М. Мельник, М. М. Мунько, В. Є. Новицький, Т. М. Хоменко та інші. Ряд науковців зосереджують свою увагу на окремих аспектах. Так, Мунько М.М.

досліджує роль внутрішнього ринку та експортно-розширювального розвитку в економічному зростанні, Хоменко Т.М. – місце України на міжнародному експортному зерновому ринку, Євдокимова Ю. І. – роль, місце та значення малого і середнього підприємництва в експортноорієнтованій стратегії розвитку України тощо.

Моніторинг і оцінка показників міжнародної торгівлі, зокрема українського експорту за даними офіційної статистики є особливо актуальним і важливим в умовах сучасної фінансової кризи на етапі розробки вітчизняної стратегії розвитку експортного потенціалу країни. У статті ставилось завдання дослідити обсяги та структуру експорту України у динаміці, з тим щоб виявити проблеми та визначити перспективні напрями нарощування експортного потенціалу країни.

Потужна експортна база визначає й умови валютно-фінансового співробітництва, стабільність монетарного сектору країни. Наприклад, твердість німецької марки, довіра до неї у світі в останні десятиліття ХХ ст. значною мірою завдячували експортному потенціалу ФРН. Німеччина тривалий час посідала чільне місце в списку провідних світових експортерів. І навпаки, слабкі експортні можливості, неспроможність країни «покрити» вивозом свої потреби в іноземних товарах спричиняють фінансові негаразди, девальвацію національної валюти, що повною мірою відчула на собі Україна в першій половині 90-х років. Але й сам експорт є об'єктом впливу з боку інших форм міжнародного співробітництва. На експорт впливає факторний розподіл, міжнародний фінансовий клімат, він є результатом функцією цілого комплексу чинників, якими є рух капіталів, робочої сили, регулююча діяльність міжнародних економічних організацій, відповідні двосторонні та багатосторонні домовленості між країнами [1, с. 151].

Проблеми реалізації експортного потенціалу виникали на різних етапах економічного розвитку багатьох країн світу. Особливої актуальності вони набули в країнах з трансформаційною економікою, де реалізація власної зовнішньоекономічної політики стала найважливішою умовою економічного і політичного самовизначення держави та входження її у світову господарську систему на правах рівноправного партнерства. Нині активним мотиваційним фактором розвитку експортного потенціалу стали процеси посилення глобалізації, що охопили майже всі країни світу. Для України вагомість розвитку експортного потенціалу, окрім зазначеного, пов'язана з особливостями перехідного періоду, коли в умовах тривалого економічного спаду і скорочення попиту на внутрішньому ринку експорт відіграв роль стримуючого фактору, запобігаючи кризовому розвитку подій [2, с. 244].

Напередодні проголошення самостійності економіка України мала значний експортний потенціал, здатний не тільки послабити, а й нейтралізувати її залежність від країн, які постачали для неї паливо-енергетичну, мінеральну, лісову та інші види сировини. Однак вона не змогла зайняти на світових ринках власні надійні ніші для постачання

готової, а не сировинної промислової і сільськогосподарської продукції в достатніх обсягах для забезпечення свого подальшого економічного зростання. Сировинний ухил структури виробництва, розрахований переважно на потреби експорту, зробив промисловість і економіку в цілому надзвичайно залежними від кон'юнктури зовнішніх ринків, стримуючи при цьому розвиток внутрішнього [3, с. 18].

Формування ринкової економічної системи в Україні потребує її інтегрування до світового економічного простору. Це можливо тільки за умов створення високоефективного механізму функціонування суб'єктів міжнародної економічної діяльності, належної підготовки фахівців для цієї сфери. Нині Україна є невід'ємною складовою світової економіки, елементом загальнішої системної цілісності, інтернаціональних ринкових структур. Системна трансформація в нашій державі об'єктивно розглядається як важлива передумова розширення та підвищення ефективності міжнародної економічної діяльності в комплексі її макро- та мікроекономічних форм [4, с. 9].

Підприємства на зовнішні ринки виходять з метою отримання більшого прибутку, ніж це можливо на території України, в іншому разі витрати на організацію експортних операцій були б неефективними. Перш ніж вийти на міжнародні ринки, або на ринок будь-якої іноземної країни, слід врахувати особливості даного ринку. Дедалі більше на структуру зовнішньоекономічної діяльності держав з ринковою економікою впливають малі та середні підприємства, які швидше адаптуються в умовах жорсткої конкуренції.

Для країн з транзитивною економікою одним з найважливіших чинників процесу інтеграції у світогосподарські зв'язки є створення сприятливого середовища для функціонування власне малого і середнього бізнесу, що, здійснюючи зовнішньоторговельні операції, виконують такі завдання: а) зменшення фінансового та операційного ризиків експортної діяльності великих компаній (доволі часто дрібні фірми створюються як додаткові структури при великих підприємствах для виходу на нові ринки). Якщо великий бізнес це – «скелет» сучасної економіки, то середні та малі підприємства – «м'язи» організму господарювання; б) пропозиція нових робочих місць і більш високої винагороди для своїх працівників: «експортні галузі забезпечують у середньому на 15 % вищу зарплату, ніж в інших галузях»; в) роль рушійної сили науково-технічного прогресу; г) можлива альтернатива сировинно-орієнтованому експорту (сфера послуг та інноваційне виробництво). Труднощі з експортом зумовлені тим, що світовий ринок «покритий» місцевими та транснаціональними виробниками – ніхто не хоче поступатися місцем. Дається взнаки і низька якість нашої продукції. Конкурентоспроможність може забезпечуватися на основі стратегій, що враховують особливі переваги України в тому, що стосується знань і досвіду, накопичених завдяки історичним, географічним та культурним особливостям. У цьому контексті розвиток сектора виробничих послуг у

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

сукупності з обробним та агропромисловим секторами може сам по собі створити експортний потенціал у сфері послуг. Переваги можливо отримати на основі традиційніших послуг (транспорт, туризм), сучасних інформаційних послуг і послуг у сфері дальнього зв'язку тощо [5, с. 59-60].

Постійний моніторинг динаміки експортної діяльності України важливий з метою своєчасного діагностування стану економічної безпеки у сфері експорту.

У 2014 році зовнішньоторговельні операції з товарами Україна здійснювала із партнерами з 217 країн світу, зокрема експортувала товари до 195 країн світу, а імпортувала – із 205 країн. Експортували товари 13,8 тисяч підприємств. Експорт товарів у 2014 році становив 53,9 млрд.дол. США, що на 13,5% менше рівня 2013 року та на 6,2% більше обсягу 2010 року. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 0,5 млрд.дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2014 р. склав 0,99, у 2010 р. даний показник був на рівні 0,84.

Експорт товарів до країн ЄС у 2014 році становив 17002,9 млн.дол. США і збільшився майже на 3% в порівнянні з попереднім роком. Негативне сальдо становило 4,1 млрд.дол. Питома вага країн ЄС у загальному обсязі експорту у 2014 році збільшилась та склала майже 32%. До країн ЄС експортували в основному продукцію агропромислового комплексу та харчової промисловості, чорні метали, мінеральні продукти, електричні та механічні машини. 3-поміж товарів АПК та харчової промисловості значна частка експорту припадає на зернові культури, насіння і плоди олійних рослин, жири та олії тваринного або рослинного походження.

Вітчизняні товаровиробники найбільше експортують у Польщу (майже 16% від загального обсягу експорту до країн ЄС), Італію (близько 15%), Німеччину (більше 9%), Угорщину (майже 9%), Іспанію (близько 7%), Нідерланди (більше 6%). До Польщі Україна експортує в основному чорні метали, руди, шлак і золу, електричні машини, до Італії – чорні метали, зернові культури, жири та олії тваринного або рослинного походження, у Німеччину – електричні машини, одяг та додаткові речі до одягу, текстильні, механічні машини, в Іспанію – зернові культури, жири та олії тваринного або рослинного походження, залишки і відходи харчової промисловості, до Нідерландів – зернові культури, чорні метали, жири та олії тваринного або рослинного походження.

У 2014 році 6,7 тис. підприємств-резидентів України надавали послуги нерезидентам 214 країн світу. Експорт послуг становив 11,5 млрд.дол. США, що на 19% менше обсягу попереднього року та був майже на рівні 2010 року. Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі послугами становило 5,1 млрд.дол. Коефіцієнт покриття експортом імпорту у 2014 р. склав 1,81 (у 2010 році – 2,11).

Найбільша частка українського експорту послуг припадає на Швейцарію, США, Російську Федерацію. Спостерігається тенденція збільшення експорту наданих послуг Нідерландам та Латвії, натомість

зменшилися обсяги послуг, наданих Російській Федерації та Бельгії.

Найбільшу частку від загального обсягу експорту займають транспортні послуги (більше 50%). Вагоме місце займають послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, послуги з переробки матеріальних ресурсів та ділові послуги.

Україна останніми роками зайняла міцні позиції на світовому ринку зерна, але незважаючи на те, що стратегічна галузь економіки України – це зерновий сектор, вона не в повному обсязі використовує свій експортний потенціал, що зумовлено недостатньою конкурентоспроможністю продукції (насамперед за її якістю) на відміну від інших світових експортерів. У перспективі Україна, за умови модернізації свого зернового господарства, має потенційні можливості для збільшення як номінальних обсягів експорту, так і частки у світовій торгівлі. Крім того, вона має унікальні можливості зробити вагомий внесок у вирішення світових продовольчих проблем. Можливості розвитку зернового виробництва визначаються перевагами: наявністю значних ресурсів орних земель, запасами водних ресурсів, промисловістю з виробництва мінеральних добрив, а також територіальною близькістю до регіонів світу, які мають зростаючий попит на зерно (країни Центральної і Південно-Східної Азії, Середнього та Близького Сходу, Південної Європи, Північної Африки) [6, с. 102].

Розраховувати на позитивний ефект від інтеграційних процесів (в західному або східному напрямку) Україна може лише за умови здійснення модернізації економіки країни, підвищення технологічного рівня всіх галузей виробництва, підвищення якості і конкурентоспроможності продукції та зростання купівельної спроможності населення країни [7, с. 94].

Метою даного етапу розвитку країни має бути побудова високотехнологічної економіки на основі модернізації сільського господарства, промисловості та інших галузей національної економіки на інноваційній основі, розвитку вітчизняної науки.

Складність проблеми інтеграції України в сучасну світогосподарську систему полягає в тому, що необхідно інтенсивно розробляти та практично здійснювати відповідну державну політику й одночасно формувати для цього надійне підґрунтя. Принципово важливо не тільки реалізувати міжнародні економічні відносини з традиційними та новими партнерами, а й закласти основи для забезпечення стабільної конкурентоспроможності економіки у довгостроковому контексті [3, с. 27-28].

Подолання існуючих проблем залежатиме від ефективності та своєчасності дій держави у формуванні й реалізації експортної стратегії. Ключові пріоритети такі:

– зниження експортної орієнтації вітчизняної економіки через нарощування потенціалу внутрішнього ринку. Зростання потенціалу внутрішнього ринку має стати надійним компенсатором втрат від скорочення експортної діяльності, що сприятиме збільшенню завантаженості виробничих фондів промисловості.

– Розбудова аграрно-індустріальної моделі української економіки. Висока ймовірність втрати експортного потенціалу частиною промисловості невідворотно зумовить болюче рішення про згортання певних напрямків “надлишкових” фондів. Компенсація можлива за рахунок розвитку національного аграрного потенціалу, значущість якого посилюється в умовах світової продовольчої кризи.

– Наближення структури товарного експорту до такого, що відповідає стратегічним пріоритетам України. Це передбачатиме забезпечення географічної та товарної диверсифікації зовнішньоторговельного обороту України через подолання існуючих загроз шляхом перерозподілу ризиків, регуляторного обмеження сировинного експорту до критично необхідного рівня, що обумовлюється довгостроковими домовленостями з іноземними партнерами; поступове скорочення експорту товарів часткової промислової обробки; розгортання нових виробничих потужностей та освоєння новітніх технологій. Удосконалення діагностики стану економічної безпеки, пов'язаної з експортною діяльністю, а також обґрунтування заходів державного рівня із забезпечення економічної безпеки та експортної політики мають стати запорукою успішного поступу України в посткризовому періоді розвитку світової економіки [8, с. 45-46].

Розвиток внутрішнього ринку на сучасному етапі має орієнтуватися передусім на створення конкурентоспроможної пропозиції товарів національного виробництва на внутрішньому ринку, що даватиме поштовхи для економічного зростання внаслідок розширення внутрішнього попиту, а також створюючи підстави для заміщення імпорту. Важливим джерелом підтримання рівноваги сукупного попиту є прямі іноземні інвестиції та створення інвестиційного попиту на протизагуг збільшенню споживчого, що, до того ж, веде за собою зростання зовнішньої заборгованості, внаслідок переважно іноземного походження кредитів споживчого характеру [9, с. 54].

Для розвитку експортного потенціалу України у найближчій перспективі необхідно: підвищити конкурентоспроможність українських виробників на основі активізації структурного реформування економіки, передусім експортоорієнтованого сектора; здійснити якісні зміни спеціалізації України у світовому поділі праці на основі розробки і реалізації комплексної експортної стратегії, орієнтованої на підвищення частки в експорті інноваційної та традиційної української продукції з високим рівнем доданої вартості, збільшення надання високотехнологічних послуг; переорієнтувати імпорту стратегію в напрямі забезпечення комплексного вирішення проблем модернізації національної промисловості та активної політики імпортозаміщення (обмеження ввезення імпортованих товарів при інтенсифікації аналогічного виробництва в Україні); вирішити проблему диспаритету закупівельних та імпортованих цін на продукцію аграрного сектора [2, с. 269].

Розробка національної експортної стратегії мала б здійснюватися з врахуванням внутрішніх та зовнішніх економічних та політико-правових чинників, врахувавши вплив цих чинників на етапах формування стратегії та прогнозуючи їх вплив у майбутньому.

Експортна стратегія та потенціал мають стати чинниками формування нового конкурентного суспільства, за якого національне виробництво починає орієнтуватися на зовнішні ринки лише при умові повного задоволення відповідного попиту внутрішнього ринку, а експортна модель розвитку буде притаманна лише високотехнологічним галузям, що виробляють продукцію з максимальною часткою доданої вартості. Для України нагальним є розроблення експортної стратегії, яка буде повноцінною у всіх її компонентах: визначення мети та завдань; оцінювання умов і факторів зовнішнього середовища; цільовий, функціональний, організаційний та ресурсний аналіз розвитку країни; формулювання цілей державної служби у сфері експорту з визначенням конкретної інституційної структури; формування стратегічної моделі з визначенням методичного та інструментального портфелів; забезпечення реалізації стратегії з одночасним моніторингом зовнішнього та внутрішнього середовищ; реалізація заходів з контролю та коригування стратегічного процесу [10, с. 125-126].

З-поміж загальних проблем українського експорту, на нашу думку, варто виділити:

- складну політичну ситуацію всередині країни;
- недосконалу підтримку держави національних експортерів;
- низький світовий рейтинг надійності України для інвестицій та кредитів;
- концентрування уваги підприємств-резидентів на уже досліджених ринках збуту, що потребує додаткової переорієнтації на нові перспективні ринки;
- недостатній розвиток стандартизації та сертифікації вітчизняних товарів за світовими зразками;
- недостатня конкурентоспроможність вітчизняної промислової продукції;
- значна частина українського експорту – низько технологічна продукція.

Зважаючи на структуру експорту, Україна, маючи технологічні розробки, що цікавлять світ, все ж таки залишається сировинною базою для інших держав. Вагомою причиною цього є складний фінансовий стан значної частини підприємств обробної промисловості, що унеможливорює інвестування перспективних, орієнтованих на експорт проектів за рахунок внутрішніх ресурсів. Проблема українського експорту пов'язана із низьким рівнем його диверсифікації. Експорт, в основному, сконцентрований в тих галузях, які значно залежать від міжнародної кон'юнктури.

Підвищення конкурентоспроможності української продукції є важливим пріоритетом розвитку експортного потенціалу України та розширення її присутності на міжнародних ринках. В більшості вітчизняних підприємств не достатньо кваліфікованих

кадрів та досвіду роботи із зовнішніми ринками. Залишається не вирішеною проблема невідповідності норм українського законодавства міжнародним нормам.

Розробка та реалізація державою ефективної експортної стратегії дозволить подолати існуючі проблеми експорту та підвищити економічну безпеку країни. Вона повинна бути націлена на забезпечення стійкого економічного зростання економіки країни, розширення місця та ролі України у світовому поділі праці, включення вітчизняних потужностей у міжнародні виробничі ланцюги, вихід на нові міжнародні ринки.

Список використаних джерел:

1. Новицький В. С. Міжнародна економічна діяльність України: підручник. / В. С. Новицький. – К.: КНЕУ, 2003. – 948 с.
2. Мельник Т.М. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз [Електронний ресурс] / Т. М. Мельник // Міжнародна економічна політика. – 2008. – Вип. 1-2. – С. 241-271. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2008_1-2_11.pdf.
3. Хахлюк А. Удосконалення структури вітчизняного експорту як фактор збільшення зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] / А. Хахлюк, С. Мариніна // Дослідження міжнародної економіки. – 2011. – Вип. 4. – С. 17-28. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpdme_2011_4_3.pdf.
4. Янишин Я. С. Міжнародна економічна діяльність України : навч. посіб. / Я. С. Янишин, О. Б. Булик, Н. Б. Зеліско ; за заг. ред. Я. С. Янишина. – Львів : Ліга-Прес, 2014. – 340 с.
5. Євдокимова Ю. І. Мале та середнє підприємництво в експортноорієнтованій стратегії розвитку України [Електронний ресурс] / Ю. І. Євдокимова // Міжнародна економічна політика. – 2007. – Вип. 7. – С. 58-83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2007_7_5.pdf.
6. Хоменко Т. М. Україна та її місце на міжнародному експортному зерновому ринку [Електронний ресурс] / Т. М. Хоменко, В. О. Завалевська, Д. С. Журба // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 98-102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pav_2013_23_17.pdf.
7. Дмитрук Б. П. Експорт продукції як індикатор конкурентоспроможності та інтеграційних процесів України / Б. П. Дмитрук // Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Сер. : Економіка і менеджмент. – 2012. – № 2. – С. 83-95.
8. Венцовський Д. Ю. Методика оцінки впливу експортної торгівлі на стан економічної безпеки України [Електронний ресурс] / Д. Ю. Венцовський // Вісник Академії митної служби України. Сер. : Економіка. – 2009. – № 2. – С. 35-46. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsue_2009_2_6.pdf.
9. Мунько М. М. Роль внутрішнього ринку та експорторозширювального розвитку в економічному зростанні [Електронний ресурс] / М. Мунько // Міжнародна економічна політика. – 2007. – Вип. 7. – С. 34-57. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2007_7_4.pdf.
10. Іващук С. П. Експортна стратегія в сучасній системі державного управління [Електронний ресурс] / С. Іващук // Міжнародна економічна політика. – 2009. – Вип.

1-2. – С. 102-128. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2009_1-2_6.pdf, С. 125-126.

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

References

1. Novycykj V. (2003) *Je. Mizhnarodna ekonomichna dijalnistj Ukrainy [International economic activity Ukraine]*. KNEU, 948. [in Ukrainian].
2. Melnyk T.M. (2008) *Eksportnyj potencjal Ukrainy: metodologija ocinky ta analiz [The export potential of Ukraine: assessment methodology and analysis]*. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*. Vol. 1-2. 241-271. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2008_1-2_11.pdf. [in Ukrainian].
3. Khakhlyuk A., Marynina S. (2011) *Udoskonalennja struktury vitchyzjanogho eksportu jak faktor zbilshennja zovnishnjoji torghivli Ukrainy [Improving the structure of domestic exports as a factor in the increase of foreign trade of Ukraine]*. *Doslidzhennja mizhnarodnoji ekonomiky*. Vol. 4, 17-28. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/znpdme_2011_4_3.pdf. [in Ukrainian].
4. Janyshyn Ja. S., Bulyk O. B., Zelisko N. B. (2014) *Mizhnarodna ekonomichna dijalnistj Ukrainy [International economic activity Ukraine]*. Ligha-Pres, 340. [in Ukrainian].
5. Jevdokymova Ju. I. (2007) *Male ta serednje pidpryjemnyctvo v eksportnoorijentovani strategiji rozvytku Ukrainy [Small and medium business in the export-oriented development strategy of Ukraine]*. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*. Vol. 7, 58-83. – Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2007_7_5.pdf. [in Ukrainian].
6. Khomenko T. M., Zavalesvsjka V. O., Zhurba D. S. (2013) *Ukraina ta jiji misce na mizhnarodnomu eksportnomu zernovomu rynku [Ukraine and its place in the international grain market eksportnomu]*. *Produktyvnistj aghropromyslovogho vyrobnyctva, ekonomichni nauky*. Vol. 23, 98-102. – Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Pav_2013_23_17.pdf. [in Ukrainian].
7. Dmytruk B. P. (2012) *Eksport produkciji jak indyktor konkurentospromozhnosti ta integracijnykh procesiv Ukrainy [Export products as an indicator of competitiveness and integration of Ukraine]*. *Visnyk Skhidnojevropejskoghо universytetu ekonomiky i menedzhmentu, Ekonomika i menedzhment*, 2, 83-95. [in Ukrainian].
8. Venckovskjy D. Ju. (2009) *Metodyka ocinky vplyvu eksportnoji torghivli na stan ekonomichnoji bezpeky Ukrainy [Methods of assessing the impact of export trade for economic security Ukraine]*. *Visnyk Akademiji mytnoji sluzhby Ukrainy, Ekonomika*, 2, 35-46. – Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vamsue_2009_2_6.pdf. [in Ukrainian].
9. Munjko M. M. (2007) *Rolj vnutrishnjogho rynku ta eksportorozshyrjuvaljnogho rozvytku v ekonomichnomu zrostanti [The role of the internal market and the expansion of exports in economic growth]*. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*. Vol. 7, 34-57. – Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2007_7_4.pdf. [in Ukrainian].
10. Ivashhuk S. P. (2009) *Eksportna strategija v suchasnij systemi derzhavnogho upravlinnja [Export Strategy in the modern system of public administration]*. *Mizhnarodna ekonomichna polityka*. Vol. 1-2, 102-128. – Retrieved from http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mep_2009_1-2_6.pdf, S. 125-126. [in Ukrainian].
11. Офіційний сайт Державної служби статистики України [The official website of the State Statistics Service of Ukraine]. – Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>. [in Ukrainian].